

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра педагогіки та психології

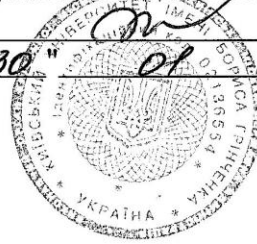
"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор

З науково-методичної та навчальної роботи

О. Б. Жильцов

" 30 " 01 2020 року

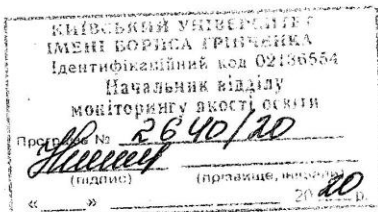
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ»

Змістовий модуль «ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

для студентів

спеціальності	013 Початкова освіта
освітнього рівня	перший (бакалаврський)
освітньої програми	013.00.01 Початкова освіта

Київ – 2020 рік

Розробник:

Рябич Ярослав Євгенович, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Рябич Ярослав Євгенович, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розроблено і затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології
Протокол від 1 січня 2019 року №1

Завідувач кафедри педагогіки та психології

 Іванюк Г.І.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 013.00.01 «Початкова освіта»

«___» _____ 2019 року

Гарант освітньо-професійної програми

 Г.Л. Бондаренко

Робочу програму перевірено

«___» _____ 2019 року

Заступник директора Педагогічного інституту з науково-методичної та навчальної роботи

 Машовець М.А.

Пролонговано:

на 2019/10 н.р. А. Шев (Г.І. Іванюк), «15» 01 2019 р., протокол № 1

на 20 ___ / ___ н.р. _____ (_____), « ___ » ___ 20 ___ р., протокол № ___

на 20 ___ / ___ н.р. _____ (_____), « ___ » ___ 20 ___ р., протокол № ___

на 20 ___ / ___ н.р. _____ (_____), « ___ » ___ 20 ___ р., протокол № ___

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	10/300	
Курс	1-2	
Семестр	1,2,3	
Кількість змістовних модулів з розподілом:	10	
Обсяг кредитів	10	10
Обсяг годин в тому числі:	300	300
Аудиторні	140	114
Модульний контроль	20	-
Семестровий контроль	30	30
Самостійна робота	110	156
Форма семестрового контролю	залік – 2 семестр, екзамен – 3 семестр	залік – 2 семестр, екзамен – 3 семестр
Змістовний модуль «Вікова психологія»		
Курс	1	1
Семестр	2	2
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	15	15
Самостійна робота	41	89
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення даної дисципліни є ознайомлення студентів із актуальними проблемами сучасної загальної, соціальної, вікової та педагогічної психології, основними закономірностями функціонування психіки та віковою динамікою розвитку, теоретичними та методологічними основами вивчення психічної діяльності особистості, її когнітивної, регулятивної сфер на різних вікових етапах розвитку, у молодшому шкільному віці, зокрема; формування професійно-орієнтованих знань, умінь і навичок та психологічної готовності до їх застосування в педагогічній практиці.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни —Психологія є формування у студентів таких психологічних компетентностей:

- здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей.;
- здатність до дій у національно-професійному середовищі, нових ситуаціях, що передбачають навчання, розвиток і виховання молодих школярів;
- здатність ефективно вирішувати завдання, щодо збереження і зміцнення здоров'я, як власного так і оточуючих;
- здатність до застосування знань умінь і навичок із циклу професійно-наукових дисциплін, що є основою побудови змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти;
- здатність до розвитку здобувачів початкової школи на основі знань та умінь про їх вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку;
- вільне оперування понятійно-термінологічним апаратом дисципліни —Вікова психологія!;
- оволодіння теоретичними та методологічними основами вивчення психічної діяльності людини взагалі та молодшого школяра зокрема;
- вміння аналізувати сутність психічних процесів у залежності від факторів, що на них впливають;
- вміння розпізнавати поведінкові прояви в молодшому шкільному віці та обирати доцільні механізми взаємодії з учнями;
- вміння організовувати пізнавальну діяльність учнів;
- вміння розробляти й застосовувати програми психодіагностичної й психорозвивальної роботи для забезпечення психічного розвитку дитини.

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті оволодіння навчальною дисципліною «Вікова психологія» студент повинен **знати**:

- мету, завдання, зміст, методи, організаційні форми, технології й засоби початкової освіти;
- головні напрямки, методи, основні завдання, психологічної науки;
- психічні функції, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості;
- сфери професійної діяльності, виробничі функції, типові задачі, професійно-етичні засади діяльності психолога;
- особливості розвитку психіки на різних стадіях онтогенезу.

студент повинен **вміти**:

- володіти методиками вивчення індивідуальних особливостей перебігу пізнавальних процесів учнів початкової школи, розвитку та виховання учнів;
- проектувати зміст і методичку проведення заходів для учнів початкової школи;
- прогнозувати, проектувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, мовленнєву етику;
- аналізувати сутність психічних процесів в залежності від факторів, що на них впливають;
- орієнтуватися у розмаїтті теорій вікової психології як наукової дисципліни;
- розробляти дизайн експериментів та емпіричних досліджень з проблем психічного розвитку в онтогенезі;
- визначати рівень готовності дитини до шкільного навчання;
- визначати причини труднощів у шкільному навчанні;

4. Структура навчальної дисципліни
Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Розподіл годин між темами робіт						
	усього	Аудиторна:					сам. роб.
		лек.	сем.	прак.	лаборат.	індивід.	
Змістовий модуль 3. «Психологічні особливості раннього шкільного віку»							
Тема 1. Молодший шкільний вік	11	2	1	4	1	-	5
Тема 2. Клінічні проблеми шкільної дезадаптації	13	2	1	4	1	-	5
Тема 3. Феномен дитячої обдарованості	15	2	2	4	2	-	5
Модульний контроль 1	2						
Разом	31	6	4	12	4	-	15
Змістовий модуль 4. «Розвиток людини від підліткового віку до старіння і смерті»							
Тема 4. Від підліткового віку до юності	14	2	1	6		-	5
Тема 5. Дорослий вік: психологічні особливості молодості та зрілості	15	2	1	6	1	-	5
Тема 6. Феномен старіння	13	2	1	5	1	-	4
Тема 7. Психологічні особливості пізнього віку	13	2	1	5	1	-	4
Тема 8. Закінчення життєвого циклу: психологія вмирання та смерті	12	2		5	1	-	4
Тема 9. Ейджизм	11	2		5		-	4
Модульний контроль 2	2						
Разом	80	12	4	10	4	-	26
Усього	120	18	8	22	8	-	41

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Розподіл годин між темами робіт						
	усього	Аудиторна:					сам. роб.
		лек.	сем.	прак.	лаб.	індивід.	
Змістовий модуль 3. «Психологічні особливості раннього шкільного віку»							
Тема 1. Молодший шкільний вік	18	2	1	4	1	-	10
Тема 2. Клінічні проблеми шкільної дезадаптації	18	2	1	4	1	-	10
Тема 3. Феномен дитячої обдарованості	20	2	2	4	2	-	10
Модульний контроль 1	2						
Разом	56	6	4	12	4	-	30
Змістовий модуль 4. «Розвиток людини від підліткового віку до старіння і смерті»							
Тема 4. Від підліткового віку до юності	10					-	10
Тема 5. Дорослий вік: психологічні особливості молодості та зрілості	10					-	10
Тема 6. Феномен старіння	9					-	9
Тема 7. Психологічні особливості пізнього віку	10					-	10
Тема 8. Закінчення життєвого циклу: психологія вмирання та смерті	10					-	10
Тема 9. Ейджизм	10					-	10
Модульний контроль 2	2					-	
Разом	61					-	59
Усього	116	6	4	12	4	-	89

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РАНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лекція 1. Молодший шкільний вік

Диференціювання систем відношень дитини з приходом до школи. Система «дитина–вчитель» як відображення системи «дитина–суспільство». Навчання навчання як головне завдання початкової школи: нетотожність мотиву приходу дитини до школи та змісту діяльності, що він має виконувати (необхідність формування пізнавальної мотивації). Суб'єкт, що навчається, як предмет навчальної діяльності. Роль оцінювання у навчальній діяльності; оцінка та оцінювання. Структура навчальної діяльності. Психологічні новоутворення молодшого шкільного віку. Особистісні особливості молодшого школяра.

Практичне заняття 1. Особливості мислення дітей.

Лабораторне заняття 1-2. Анкета на знайомство.

Рекомендована література: 1,3.

Лекція 2. Клінічні проблеми шкільної дезадаптації.

Варіанти розвитку дитини, не готової до шкільного навчання, у разі приходу до школи (за А. Венгером). Специфічні порушення розвитку. Порушення у вигляді деструктивної поведінки. Порушення у вигляді гіперактивності з дефіцитом уваги. Порушення поведінки у вигляді непокірності та неслухняності. Тривожні порушення. Порушення. Порушення у вигляді надмірної тривожності.

Семинар 1-2

1. Самооцінка молодшого школяра.
2. Особливості мотиваційної та регуляторної сфери у молодшому шкільному віці.
3. Особливості психологічного консультування у середніх класах.
4. Специфіка проведення клінічного інтерв'ю з дітьми.

Практичне заняття 2. Поняття Tabula rasa.

Рекомендована література: 1-3.

Лекція 3. Феномен дитячої обдарованості

Історичні аспекти: теорія Чезаре Ломброзо (1835–1909) про зв'язок геніальності та божевільності. Підходи до розуміння феномену обдарованості: специфічні здібності (М. Лейтес) чи «загальна здатність» (С. Рубінштейн, Б. Ананьєв)? Роль некогнітивних складових у феномені обдарованості. Компоненти єдиної інтегративної структури дитячої обдарованості за А. Матюшкіним: домінування пізнавального мотиву; самомотивація; творчі здібності; здатність до створення ідеальних еталонів. Підхід Л. Термена (дитяча обдарованість визначається показниками тесту Стенфорд–Біне).

Семинар 3.

1. Опрацювання субтесту «Діагностика невербальної креативності» тесту Е. Торренса.

Практичне заняття 3. Чому поняття розумового віку має сенс лише до певного віку досліджуваного?

Лабораторне заняття 3. Відмінність коефіцієнту інтелекту відносного типу від коефіцієнту інтелекту девіантного типу.

Рекомендована література: 2,3.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

РОЗВИТОК ЛЮДИНИ ВІД ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ДО СТАРІННЯ І

СМЕРТІ **Лекція 4.** Від підліткового віку до юності.

Поняття дорослішання. Види дорослості за Т. Драгунавой. Отроцтво як соціально-культурний феномен: вплив історичного часу. Кризовий характер отроцтва. Класичні дослідження кризи підліткового віку. Концепція «бунтівного підлітка» С. Холла (1904). Отроцтво як період романтизму в історії людства, період «бури та натиску». Амбівалентність та парадоксальність характеру підлітка. Три типи розвитку отроцтва за Едуардом Шпрангером. Шарлотта Бюлер пошуки біологічного сенсу пубертатного періоду. Л. Виготський «Концепція «домінант»». Основні новоутворення підліткового віку (розвиток рефлексії та на її основі самосвідомості). Д. Ельконін особливості розвитку підлітка

Семінар 4

1. Особливості психодіагностики підлітків.
2. Принципи та методики психодіагностичної роботи з юнаками.
3. Особливості психологічного консультування у старших класах.

Практичне заняття 4. Вплив навколишнього середовища на пренатальний розвиток дитини.

Лабораторне заняття 4. Дослідження учнів 1 класу в адаптаційний період **Рекомендована література:** 1,3.

Лекція 5. Дорослий вік: психологічні особливості молодості та зрілості

Віковий годинник в контексті соціальних норм. Зрілість як об'єднання факторів біологічного (середня вірогідна тривалість життя), соціального (міра відповідності стану індивіда існуючим у даній культурі нормам) та психологічного (міра адаптованості індивіда до вимог середовища) віку; психологічні складові поняття зрілості (матеріальна та соціальна незалежність і автономія, здатність до самостійного прийняття рішень і твердість характеру, поміркованість, надійність, чесність, вміння співчувати). К. Рігель та виділення діалектичного мислення як п'ятої стадії когнітивного розвитку. Стадії когнітивного розвитку за К. Шайї: набуття, досягнення, виконання соціальних обов'язків, адміністрування, реінтеграція суб'єктивних слідів подій всього попереднього життя.

Семінар 5.

1. Сім'я як стресор. Особливості сімейної психотерапії.
2. Особливості психодіагностики осіб зрілого віку.

Практичне заняття 5 Дослідження уяви.

Лабораторне заняття 5. Методика "Домальовування фігур". Рекомендована література: 3,5.

Лекція 6. Феномен старіння

Тривалість життя в історичній перспективі. Середня тривалість очікуваного життя. Суперечливість дискусій навколо ефектів метизації (гетерозис) та акселерації.

Причини демографічного старіння: зниження народжуваності; збільшення середньої тривалості життя; міграція молоді у місто, де переважає тип малодітної сім'ї; втрати населення під час II Світової війни. Демографічне навантаження: відношення кількості дітей та стариків до чисельності працездатного населення у перерахунку на 1000 осіб. Поняття про вітаукт. Методи дослідження старіння. Теорії старіння. Експериментальні методи модифікації темпів старіння (харчова та сексуальна депривації, зниження температури тіла тощо).

Семінар 6.

1. Соціологічні аспекти старіння.
2. Феномен ейджизму: історія та сучасність.

Практичне заняття 6. Діагностика пізнавальних процесів молодших школярів.

Лабораторне заняття 6. Діагностика готовності до школи.

Рекомендована література: 7, 11.

Лекція 7. Психологічні особливості пізнього віку

Зміст кризи пізнього віку. Фізичний та когнітивний розвиток у пізній дорослості. Фізичні аспекти старіння: морфо-функціональні зміни у старості; здоров'я, хвороби та харчування. Причини старіння: спадковість та фактори оточуючого середовища; теорії старіння. Когнітивні зміни у процесі старіння: пізнавальні здібності у пізній дорослості. Зниження інтелекту у старечому віці. Психосоціальний розвиток у пізній дорослості. Особистість та старіння: поняття щасливої старості; стабільність та зміни у пізній дорослості; завдання розвитку у пізній дорослості. Зміна статусу у зв'язку із виходом на пенсію: фізичні, економічні та соціальні умови; рішення про вихід на пенсію. Сімейні та особистісні відношення: період закінчення виховної діяльності; догляд за хворою дружиною; удови та удовиці; брати, стосунки з братами, сестрами та друзями. Поняття задоволення життям. Соціальні стереотипи та особливості адаптації. Психічні розлади у пізній зрілості: деменції; депресивні розлади; тривожні розлади; соматизовані розлади.

Семинар 7.

1. Приклади плідної старості в історичній перспективі.
2. Критичний аналіз аргументів проти старості та їх заперечення Цицероном.

Практичне заняття 7. Вивчення особистості молодших школярів.

Лабораторне заняття 7. Дослідження учнів 1 класу в адаптаційний період.

Рекомендована література: 4,7,9.

Лекція 8. Закінчення життєвого циклу: психологія вмирання та смерті.

Ставлення до смерті в історичній перспективі. Види смерті: клінічна, соціальна, біологічна. У пошуках гуманної смерті: практика хоспісів; проблема права на смерть. Евтаназія на сучасному етапі. Еволюція етичних парадигм у медицині: парадигма Гіппократа («не нашкодь»), парадигма Парацельса («роби добро»), біопсихосоціальна парадигма (співпраця лікаря з пацієнтом як з повноправним учасником терапевтичного процесу).

Думки про смерть та страх смерті: заперечення смерті; стурбованість смертю та значення смерті. Перед обличчям власної смерті: стадії пристосування до вмирання; смерть як фінальна стадія людського розвитку; альтернативні шляхи вмирання. Горе та пристосування до важкої втрати: процес сумування; втрата близької людини у крос-культурній перспективі; значення ритуалів та звичаїв. Завершення повного життєвого циклу людини.

Семинар 8.

1. Проявлення ейджизму у сучасній Україні.

Практичне заняття 8. Вивчення особистості молодших школярів.

Лабораторне заняття 8. Дослідження учнів 1 класу в адаптаційний період.

Рекомендована література: 1-3.

Лекція 9. Ейджизм.

Процеси, що супроводжуються ейджизмом: ярликування, тобто ототожнення особи до вікової групи; стереотипізація, тобто негативна оцінка якостей (вікової) групи, до якої належить особа; дискримінація, тобто негативна поведінка щодо особи через приписані їй негативні якості.

Дослідження ейджизму у соціальних категоріях. Едалтизм, Джейнізм. Едалтоцентризм. Хроноцентризм.

Семинар 9.

1. Проявлення ейджизму в сучасній Україні

Практичне заняття 9. Профілактика ейджизму.

Лабораторне заняття 9. Психодіагностика вищих психічних функцій у дітей 6-8 років.

Рекомендована література: 6,12.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Для денної та заочної форми навчання

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість днів	Максимальна кількість балів	Кількість днів	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	6	6
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1	4	4	7	7
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20
Робота на практичному занятті	10	4	40	7	70
Лабораторна робота	10	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30	6	30
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ					
	Разом	20	144	29	180
Максимальна кількість балів - 324					
Розрахунок коефіцієнта $-324 \text{ б.} : 100 \text{ б.} = 3,4 \text{ РК} = 3,4$					

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1.	Визначити особливості психологічного консультування у молодшій школі. 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	4	5
2.	Дослідити тривожність дитини молодшого шкільного віку. Тест Р. Тэммл, М. Дорки і В. Амен. Тест шкільної тривожності Філліпса. 5 б. – виконані обидва тести та представлені результати у відповідній формі; 3 б. – виконаний один тест та представлені результати у відповідній формі; 1 б. – виконаний один тест.	4	5
3.	Опрацювати 2 випуски науково-практичного освітньо-популярного журналу для педагогів, батьків та дітей «Обдарована дитина». 5 б. – опрацьовані обидва випуски журналу; 3 б. – опрацьований один випуск журналу; 1 б. – опрацьований один випуск журналу, але не на належному рівні.	4	5
4.	Написати есе на тему «Л. Божович та концепція формування моральних переконань у підлітковому віці». 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	4	5
5.	Дослідити особливості психологічного консультування студентської молоді. 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5
6.	Написати есе на тему «Особистісні міркування про вік людини». 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5

7.	Визначити процеси вітаукту на рівні клітини, органів та організму. 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	4	5
8.	Визначити особливості психодіагностики осіб пізнього віку. 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5
9.	Дослідити особливості корекційної та консультативної роботи з особами пізнього віку. 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5
10.	Написати есе на тему «Осмилення смерті Сократом». 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5
11.	Написати есе на тему «Смерть в релігійній трактовці». 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5
12.	Написати есе на тему «Смерть в історичній перспективі». 5 б. – тема повністю розкрита; 3 б. – тема розкрита частково; 1 б. – тема розкрита тезово.	3	5

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі модульної контрольної роботи і проходить у формі стандартизованого тестування. В основу формування тестових завдань було покладено перевірку таких програмних результатів навчання: розкриття загальних закономірностей вікового розвитку; ознайомлення з існуючими підходами до періодизації вікового розвитку; встановлення причин переходу від однієї стадії до іншої; формування цілісної психологічної картини кожної вікової стадії; вивчення провідних факторів вікового розвитку; розуміння психологічних особливостей молодшого школяра.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Навчальна програма передбачає проведення семестрового контролю у формі заліку. Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі МКР здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

У ході оцінювання враховуватиметься рівень розвитку вмінь:

- аналізувати сутність психічних процесів в залежності від факторів, що на них впливають;
- виділяти й оцінювати біологічні, соціальні, культурні складові соціально-психологічних явищ;
- враховувати особливості провідної діяльності, суперечностей, сензитивних періодів та соціальної ситуації розвитку в груповій та індивідуальній роботі з молодшими школярами;
- проводити дослідження психічних процесів та індивідуально-психологічних властивостей особистості;
- аналізувати міжособистісні стосунки в групах дітей молодшого шкільного віку;
- інтерпретувати отримані результати, робити висновки;
- застосовувати теоретичні знання у практичній роботі з учнями початкових класів.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Експериментальні плани у дослідженнях розвитку: порівняльна характеристика.
2. Ді- та монозиготні близнюки. Різновиди методу близнюків: метод контрастних груп; метод контрольного близнюка; метод розлучених близнюків; метод близнюкової пари; дослідження дітей монозиготних близнюків.
3. Виникнення педології як комплексної науки про дитину, її фундатори та найвідоміші представники. Основні принципи, що покладені в основу педології. Історія розвитку педології в СРСР.
4. Вплив еволюційної теорії Ч. Дарвіна. Закон рекапітуляції Е. Геккеля. Основні риси, що притаманні теоріям розвитку. Біогенетична теорія С. Холла.
5. Філософія освіти М. Монтесорі. Концепція періодів чутливості.
6. Психодіагностика інтелекту дітей. Поняття розумового віку. Коефіцієнти інтелекту відносного та девіантного типу.
7. Стадії лібідозної організації. Головний закон психічного розвитку за З. Фрейдом.
8. Завдання розвитку особистості в епігенетичній теорії Е. Еріксона.
9. Теорія прихильності Дж. Боулбі. Феномен прихильності. Стили прихильності.
10. Респондентна та оперантна моделі обумовлювання. Принципи обумовлювання.
11. Теорія соціального наuczіння А. Бандури. Фактори, що обумовлюють процес наuczіння через спостереження.
12. Стадії когнітивного розвитку за Ж. Піаже. Різниця між первинними, вторинними та третинними циркулярними реакціями. Особливості дитячого мислення за Ж. Піаже. Головний закон психічного розвитку.
13. Головний закон психічного розвитку за Л. С. Виготським. Поняття про нормативну вікову діагностику. Вікова періодизація.
14. Розвиток ідей Л. Виготського у концепції Д. Ельконіна. Вікова періодизація.
15. Періодизації пренатального розвитку та вагітності.
16. Критерії закінчення кризи новонародженості. Синдром раптової смерті немовляти.
17. Феномен шпиталізму, його симптоми. Основні принципи виховної системи «Люці».
18. Психологічний зміст кризи одного та трьох років.
19. Зміст та критерії психологічної готовності до шкільного навчання.
20. Характеристика труднощів у шкільному навчанні.
21. Феномен дитячої обдарованості та її критерії.
22. Феномен пубертату та психологічний зміст підліткової кризи.
23. Від отрочтва до юності: негативна фаза, фаза мрійливості та позитивна фаза.
24. Психологічний зміст юнацької кризи. Статуси ідентичності за Дж. Марсія.
25. Психологічний зміст кризи середини життя. Поняття про клімактерій.
26. Психологічні особливості пізнього віку.
27. Завершення життєвого циклу людини.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
відмінно	100-90
дуже добре	82-89
добре	75-81
задовільно	69-74
достатньо	60-68
незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта навчальної дисципліни

Разом: 120 год., лекції – 18 год., семінарські заняття – 8 год., практичні заняття – 22 год., лабораторні - 8 год., самостійна робота - 41 год., семестровий контроль – 15 год. МКР - 8 год. Залік

Модулі	Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4					
	«Психологічні особливості раннього шкільного віку»			«Розвиток людини від підліткового віку до старіння і смерті»					
Кількість балів за модуль	144 балів			180 балів					
Лекції 9 б.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Теми Лекцій (відвідування 9б.)	Молодший шкільний вік 1б.	Клінічні проблеми шкільної дезадаптації 1б.	Феномен дитячої обдарованості 1б.	Від підліткового віку до юності 1б.	Дорослий вік: психологічні особливості молодості та зрілості 1б.	Феномен старіння 1б.	Психологічні особливості пізнього віку 1б.	Закінчення життєвого циклу: психологія вмирання та смерті 1б.	Ейджизм 1б.
Семінарські заняття (відвідування, робота під час заняття) 4+10*4=44 б.	Молодший шкільний вік. Клінічні проблеми шкільної дезадаптації 11б.		Феномен дитячої обдарованості 11б.	Від підліткового віку до юності. Дорослий вік: психологічні особливості молодості та зрілості 11б.		Феномен старіння. Психологічні особливості пізнього віку 11б.			
Практичні заняття (відвідування, робота під час заняття) 11+10*11=121б.	Особливості мислення дітей 11б.	Поняття Tabula rasa 11б.	Поняття «розумового віку» 11б.	Вплив навколишнього середовища на пренатальний розвиток дитини 11б.	Дослідження уяви 11б.	Діагностика пізнавальних процесів молодших школярів 11б.	Вивчення особистості молодших школярів 11б.		Профілактика ейджизму 11б.
Лабораторні заняття (відвідування)	Анкета на знайомство 11б.		Відмінність коефіцієнту інтелекту	Дослідження учнів 1 класу	Методика "Домальовування фігур" 11б.	Діагностика готовності до школи. Дослідження учнів 1 класу в адаптаційний		Дослідження учнів 1 класу в адаптаційний період.	

я, робота під час заняття) 4+10*4=44 б.		відносного типу від коефіцієнту інтелекту девіантного типу 11б.	адаптаційний період 11б.		період 11б.	Психодіагностика вищих психічних функцій у дітей 6-8 років 11б.				
Самостійна робота (5*12= 60)	№15б.	№25б. №35б.	№45б. №55б.	№ 6 5б.	№ 7 5б.	№85б.	№95б.	№ 10 5б.	№ 11 5б.	№12 5б.
Види поточного контролю 50.	Модульна контрольна робота 1 - 25 б.			Модульна контрольна робота 2 - 25 б.						
РК = 3,4										

8. Рекомендовані джерела

Основна

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібн. / О. В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Каравела, 2008. – 399 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К.: Радянська школа, 1989. — 608 с.
3. Крайг Г. Психология развития / Грейс Крайг / Пер. с англ. — СПб. : Питер, 2002. — 992 с.

Додаткова

1. Адаптація дитини до школи / Упор.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. — К.: Мікрос-СВС, 2003. — 111 с.
2. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. — СПб.: Питер, 2002. — 288 с.
3. Валлон А. Психическое развитие ребёнка / Пер. с фр. — СПб.: Питер, 2001. — 208 с.
4. Возрастная и педагогическая психология / под. ред. А. В. Петровского. — М.: Просвещение, 1979. — 288 с.
5. Готовність дитини до навчання / Упор.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. — К.: Мікрос-СВС, 2003. — 112 с.
6. Иванов Е. С. Астения как одна из причин неуспеваемости детей в школе // Психология детей с нарушениями и отклонениями психического развития / Сост. и общая редакция В. М. Астапова, Ю. В. Микадзе. — СПб.: Питер, 2002. — 384 с. — С. 375–379.
7. Концепція спеціальної освіти дітей з помірною, важкою та глибокою розумовою відсталістю (проект) / Бастун Н., Журавель К., Куценко Т., Пінчукова Л. — К.: Благодійний фонд «Паростки» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», 2003. — 23 с.
8. Крэйн У. Теории развития. Секреты формирования личности / Уильям Крэйн / Пер. с англ. — СПб. : Питер, 2002. — 512 с.
9. Подоляк Л.Г. Основы вікової психології. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
10. Степанов С. С. Диагностика интеллекта методом рисуночного теста. — М.: МИП «NB Магістр», 1994. — 64 с.

Інтернет-джерела

1. Інституційний репозиторій КУБГ: [Електрон. ресурс] . - Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/>
2. Електронний репозиторій КУБГ [Електрон. ресурс] . - Режим доступу: <http://elib.kubg.edu.ua>
3. [Загальна психологія](#): навчальний посібник. [Електрон. ресурс] . - Режим доступу: <http://www.lib.nau.edu.ua/>
4. [Вікова психологія](#): навчальний посібник. [Електрон. ресурс] . - Режим доступу: <http://flightcollege.com.ua/>